

Transparentnost Srbija

pregled aktivnosti

decembar 2024. godine

Bilten broj 12/2024

Sadržaj:

Aktivnosti	2
Pod lupom.....	4
Dokumentacija i dalje nepotpuna.....	4
Saopštenja.....	5
Međunarodni dan borbe protiv korupcije: Loše stanje po ključnim parametrima	5
Objavljivanje dokumenata o padu nadstrešnice nepotpuno.....	6
Konferencije.....	9
Nema pravih reformi bez transparentnosti i dijaloga.....	9
Zašto su za Srbiju važne preporuke GRECO i šta je od njih ispunjeno	10
Inicijative i analize.....	14
Predlozi za rešavanje problema oglašavanja javnog sektora.....	14
Mediji	16
Sa tri na 16 miliona evra: Zašto su poskupeli radovi na Železničkoj stanici Novi Sad?.....	16

Aktivnosti

U decembru nismo (samo) svodili račune za proteklu godinu, još jednu u nizu koja nije donela pomak (bar ne pomak napred) u suzbijanju korupcije u Srbiji, već smo nesmanjenim intenzitetom sprovodili naša istraživanja, podnosili inicijative, organizovali okrugle stolove, obuke, bili dostupni i zastupljeni u medijima. Međunarodni dan borbe protiv korupcije, 9. decembar, Srbija je dočekala kao zemlja u kojoj tužilaštvo ne ispituje sve sumnje na korupciju, u kojoj se milijarde evra troše bez primene antikorupcijskih mehanizama i u kojoj ne funkcionišu sistemi odgovornosti i transparentnosti.

Kao predstavnik jedne od tri organizacije civilnog društva koje učestvuju u radu radnu grupe za unapređenje izbornih uslova, programski direktor TS Nemanja Nenadić predsedavao je sastancima ovog tela 16, 26. i 27. decembra na kojima su razmatrane izmene Zakona o jedinstvenom biračkom spisku.

Koalicija PrEUgovor, čija je članica Transparentnost Srbija, sačinila je i predstavila nalaze [Izveštaja o napretku Srbije u Klasteru 1](#), na [konferenciji](#) 5. decembra. Predstavnica Transparentnosti Srbija, Miša Bojović, govorila je o lošim parlamentarnim praksama koje su urušile njegovu zakonodavnu i kontrolnu funkciju i osvrnula se na godišnji Izveštaj Evropske komisije. Opširnije u poglavlju „Konferencije“.

Predstavnica Transparentnosti Srbija Zlata Đorđević prisustvovala je predavljanju izveštaja Beogradskog centra za bezbednosnu politiku "Koliko je Srbija spremna da zaštiti uzbunjivače?" koji je uradila Sofija Mandić. Ove godine je 10 godina od usvajanja Zakona o zaštiti uzbunjivača i fokus istraživanja je bio na praksi sudova. Za devet godina primene svega 300 tužbi podneto je višim sudovima, od kojih svega 0,6% sudovima van Beograda. Od tih 300 tužbi, svega 18 (6%) je završeno sa potpunim ili delimičnim usvajanjem tužbenog predloga. Polovina od ukupnog broja tužbi je podneto u prove dve godine primene zakona, posle toga sledi opadanje. Procenat uspešnosti zaštite uzbunjivača je ekstremno nizak a razlozi su: loša društvena i socijalna klima, odvrćajuće loša rešenja sudova, neznanje advokata i sudija i nespornost sudija da uzimaju slučajeve (jer su politički uglavnom)

Ocenjeno je da je obraćanje javnosti uzbunjivača jedina zaštita i da treba menjati zakon da bi se stvorili lakši uslovi za direktno uzbunjivanje javnosti. Sada je zakon veoma restriktivan u tome. Milena Vasić, advokatica iz YUCOM-a ukazala je da se entuzijizam gubio iz godine u godinu, slučajevi uzbunjivača samo su slali negativne poruke. „Problem je što se mi bavimo samo uzbunjivačima, a zaboravljamo slučaj koji je otkriven, a treba da tražimo šta je bilo sa time, jer to bi trebalo da bude suština zakona, borba protiv korupcije“.

Predstavnice Transparentnosti Srbija, koja je članica Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji u Srbiji, Zlata Đorđević i Miša Bojović, učestvovala su u radu Sedme plenarne sednica NKEU Severne Makedonije, 17. i 18. decembra. Prvog dana [konferencije](#), koja je održana u Skupštini Republike Severne Makedonije, govorila je Zlata Đorđević na temu ključnih reformi za budućnost bez korupcije. Narednog

dana, 18. decembra, Miša Bojović je u okviru završnog panela konferencije govorila o problemima borbe protiv korupcije u Srbiji i mogućnostima za njihovo rešavanje.

Predstavnik TS Zlatko Minić bio je jedan od predavača na „Školi otvorenog budžeta – javna preduzeća“, koju je od 15. do 17. decembra u Kolašinu organizovao podgorički Institut alternativa.

Na poziv plenuma studenata Arhitektonskog fakulteta i Nove planske prakse, programski direktor Transparentnosti Nemanja Nenadić održao je 13. decembra predavanje pod naslovom „Korupcija i urbanizam – izgradnja i 'ugradnja'“. Pored teorijskih aspekata korupcije i objašnjenja njenih različitih modaliteta i posledica, Nenadić je govorio i o posebnostima korupcije u urbanizmu, korupciji pri izgradnji infrastrukturnih objekata i rizicima od korupcije kod javno-privatnih partnerstava, naročito u slučajevima kada se ona ugovaraju bez primene zakona. Predavanje je dostupno [na Youtube-u](#).

U okviru projekta "Odgovorne lokalne finansije i uključivanje građana - Jačanje finansijske nezavisnosti lokalnih samouprava i poverenja između građana i lokalnih samouprava kroz unapređenje demokratske prakse i usluga usmerenih ka građanima", Transparentnost Srbija održala je 3. i 4. decembra, na Zlatiboru, radionicu sa predstavnicima 30 mesnih zajednica iz 15 lokalnih samouprava. Radionica pod nazivom "Perspektive razvoja mesnih zajednica i njihova uloga u procesu donošenju budžeta, bila je završna u nizu koje je TS održala u poslednje tri godine sa mesnim zajednicama, u okviru projekta koji u Srbiji sprovodi Helvetas. Tokom trogodišnje podrške mesnim zajednicama, TS je radila na unapređenju njihovih pravnih akata, kao i procesa uključivanja građana u proces budžetskih konsultacija i javne rasprave o nacrtu budžeta.

Predstavnica TS Miša Bojović prisustvovala je konferenciji „Snaga institucionalnog okvira u borbi protiv korupcije“ kojom je Agencija za sprečavanje korupcije 10. decembra obeležila Međunarodni dan borbe protiv korupcije.

Antikorupcijsko savetovalište TS (ALAC) radilo je i tokom decembra. Sve informacije o mogućim slučajevima korupcije građani mogu prijaviti, odnosno dobiti potrebna obaveštenja, na broj 069 1978 158 ili putem mejla ts@transparentnost.org.rs.

U decembru smo imali 128 objavljenih vesti o našim aktivnostima ili izjava predstavnika TS.

Na sajt TS, u segmentu „Inicijative i analize“, postavili smo nekoliko novih [analiza](#), kao i zahteva državnim organima i njihovih odgovora. Među njima su [Komentari](#) Koalicije za slobodan pristup informacijama na Nacrt zakona o slobodnom pristupu informacijama.

Prenosimo izbor tekstova koje smo objavili u prethodnom mesecu

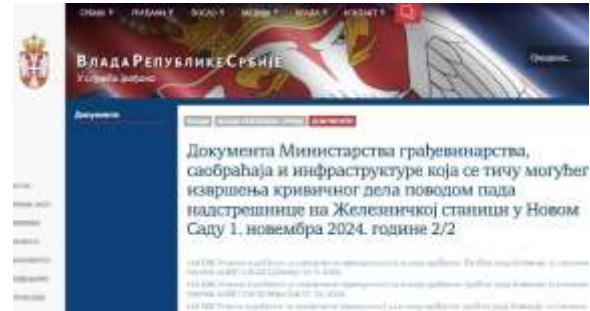
Pod lupom

Dokumentacija i dalje nepotpuna

19. decembra 2024.

Vlada Srbije je, ovaj put bez promocije, dopunila listu dokumenata koji se odnose na rekonstrukciju novosadske železničke stanice, tako da ih sad ima ukupno 198. Kao što je Transparentnost Srbija ukazala u saopštenju 13.12.2024. objavljena dokumentacija nije bila potpuna, jer su nedostajali ugovor zaključen sa kineskim konzorcijumom o izgradnji pruge od Novog Sada do Kelebije, kao i aneksi od 1-3. Sada je objavljen (pod brojem 34, gde se ranije nalazio drugi dokument), taj ugovor, kao i aneksi (dokumenti 196-198). Međutim, dokumentacija je i dalje nepotpuna.

Aneks broj 1, kako se iz njega može pročitati, sadrži i tabelu cena, koja nije objavljena. Iz te, neobjavljene tabele bi trebalo da se vidi koliko se Vlada Srbije u junu 2021. obavezala da plati za svaku pojedinačnu deonicu pruge, kao i za svaki objekat koji se na njoj gradi ili rekonstruiše. Jedan od tih nedostajućih podataka je i ugovorena cena rekonstrukcije železničke stanice u Novom Sadu. Iz aneksa broj 2 se može videti da su na toj stanicu ugovoreni dodatni radovi u decembru 2022, u vrednosti od skoro tri miliona dolara. Vidi se da su tome prethodili pregovori, te da je inicijalni zahtev izvođača radova bio oko 6% veći.

Informacije koje nedostaju i koje bi morale da se objave da bi javnost stekla jasnu predstavu o finansijskoj strani ovih radova su sledeće:

Na osnovu kojih proračuna i procena je 2018. Vlada Srbije utvrdila u 2018. da je cena celog projekta izgradnje i rekonstrukcije pruge prihvatljiva

Na osnovu kojih proračuna i procena je u junu 2021, kada je zaključen Aneks 1, Vlada Srbije utvrdila da je prihvatljiva cena za pojedine deonice i objekte

Sve to, imajući u vidu da je posao ugovoren bez nadmetanja i da jedini objavljeni predračun radova (u projektu CIP-a iz 2021) predviđa višestruko manju cenu od one koja je plaćena za rekonstrukciju novosadske železničke stanice.

Saopštenja

Međunarodni dan borbe protiv korupcije: Loše stanje po ključnim parametrima

9. decembra 2024.

Srbija je još jedan Međunarodni dan borbe protiv korupcije dočekala kao zemlja u kojoj tužilaštvo ne ispituje sve sumnje na korupciju, u kojoj se milijarde evra troše bez primene antikorupcijskih mehanizama i u kojoj ne funkcionišu sistemi odgovornosti i transparentnosti.

Po najbitnijim antikorupcijskim parametrima, u Srbiji je stanje sledeće:

- Parlament NE kontroliše Vladu: Skupština ne samo da ne koristi nadzorne mehanizme i služi kao automat za izglasavanje vladinih predloga, već su i Vlada i Skupština u potpunosti potčinjeni predsedniku Republike, mimo zakonskih i ustavnih nadležnosti
- Javno tužilaštvo NE ispituje sve argumentovane sumnje na korupciju: Argumentovane i često dokumentima potkrepljene sumnje na korupciju, koje u javnost iznose istraživački novinari, organizacije civilnog društva ili Savet za borbu protiv korupcije, ostaju neistražene
- Državnim preduzećima i državnom upravom NE upravljaju profesionalci, izabrani na konkursima: Konkursi su postali izuzetak, svakodnevno se imenuju lako smenjivi vršioci dužnosti u javnim preduzećima, ustanovama, ministarstvima i drugim institucijama, neretko kadrovi koji ne poseduju odgovarajuću stručnost i ne ispunjavaju zakonske uslove

- Vlada NE daje sve informacije od javnog značaja: Visok nivo netransparentnosti se brižljivo održava, zbog navodne tajnosti odbijaju se zahtevi za obelodanjivanje ugovora i drugih dokumenata

- Izvođači najvrednijih radova NE biraju se kroz nadmetanja: Posebnim zakonima i preko međunarodnih ugovora zaobilaze se antikorupcijski mehanizmi i obesmišljavaju Zakon o javnim nabavkama

S druge strane, građani prepoznaju korupciju kao jedan od najvećih problema u društvu, a međunarodne organizacije Srbije su dale brojne preporuke kako da suzbije korupciju, koje još nisu ispunjene.

Detaljan spisak aktivnosti koje mogu da unaprede stanje dala je i Transparentnost Srbija u okviru istraživanja Sistema nacionalnog integriteta. Samo mali deo ovih aktivnosti planiran je u novoj Antikorupcijskoj strategiji i u predlogu Akcionog plana.

Međunarodni dan borbe protiv korupcije obeležava se 9. decembra, na dan kada je ratifikovana Konvencija UN protiv korupcije.

Objavljivanje dokumenata o padu nadstrešnice nepotpuno

13. decembra 2024.

Državni organi, a pre svih Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, su tokom 40 dana od tragedije u Novom Sadu odbijali zahteve novinara, organizacija i pojedinaca da dostave ugovore, projekte i informacije o nadzoru nad rekonstrukcijom železničke stanice, pozivajući se na zaštitu krivičnog postupka. Vlada Srbije, čijem je predsedniku, Milošu Vučeviću, 11. decembra 2024. ujutro bilo „čudno“ i „nerazumljivo“ to što studenti traže da se objavi dokumentacija i izričito tvrdio da je dokumenta „uzelo tužilaštvo“¹, već sledećeg jutra, a nakon „molbe“² predsednika Vučića, donosi odluku o objavljivanju dokumenata.

Međutim, već iz same formulacije Vladine odluke se može naslutiti nepotpunost dokumentacije. Naime, Ministarstvu građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture je naloženo da učini javno dostupnim sva dokumenta koja tom ministarstvu „stoje na raspolaganju“ i koja se „tiču mogućeg izvršenja krivičnog dela usled obrušavanja nadstrešnice na staničnoj zgradi u Novom Sadu, dana 1. novembra 2024. godine“³. Drugim rečima, neće biti objavljena ona dokumenta koja iz bilo kog razloga ovo ministarstvo ne poseduje (mada bi možda trebalo da ih ima), kao ni ona za koja ministarstvo ne smatra da stoje u vezi sa mogućim izvršenjem krivičnih dela.

Usled toga, na sajtu Vlade, među 195 dokumenata, *nisu objavljeni* neki koji se tiču finansiranja i ugovaranja posla rekonstrukcije novosadske železničke stanice. Upadljivo nedostaje ugovor koji su Vlada Srbije i

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=yZgSnD90Tml>

² <https://www.blic.rs/vesti/politika/aleksandar-vucic-najavio-dokumentacija-o-rekonstrukciji-zeleznicke-stanice-od-sutra/rxjd252>

³ <https://www.srbija.gov.rs/vest/843958/doneta-odluka-da-dokumentacija-o-padu-nadstresnice-u-novom-sadu-bude-javno-dostupna.php>

Infrastrukture železnice Srbije zaključile sa konzorcijumom „Joint Venture of China Railway International Co.Ltd & China Communications Construction Company Ltd“ 28. maja 2018.⁴ za celokupne radove od Novog Sada do Kelebije. Kao što je Transparentnost Srbija svojevremeno ukazala nakon neosnovanih tvrdnji o tome da se dokumenti ne mogu objavljivati bez saglasnosti kineske strane⁵, ovaj ugovor to ne predviđa. Ministarstvo građevinarstva je u maju 2021. dostavilo Transparentnosti ugovor za ovaj i brojne druge projekte⁶, ali je potom promenilo svoju praksu.

Na sajtu Vlade sada je objavljen Aneks broj 4⁷ tog ugovora, iz kog se može videti da je dogovoreno povećanje cene zbog dodatnih radova, ali ne i aneksi 1-3. Aneks broj 1 bi trebalo da sadrži cene koje su 2021. godine ugovorene za pojedine delove posla, uključujući i rekonstrukciju stanične zgrade u Novom Sadu. Ono što ovaj dokument, sve i da je objavljen, ne sadrži jeste informacija o tome **na osnovu čega su predstavnici države Srbije zaključili da je cena koju će platiti za radove biti realna**. Upravo ta informacija je ključna za sagledavanje finansijske strane rekonstrukcije železničke stanice. Kada se primenjuje standardna procedura javnih nabavki, ako nema diskriminatornih uslova, tender bi pokazao za koliko novca bi neko bio spreman da uradi taj posao. U ovom slučaju je celokupan posao (svi radovi od Novog Sada do Kelebije) dodeljen bez nadmetanja, uz pozivanje na međudržavni sporazum.

Iako je nosilac posla kineski konzorcijum, ugovoreno je da najmanje 46% vrednosti radova, dobara i usluga bude iz Srbije ili drugih zemalja osim Kine. Podizvođače bira kineski konzorcijum, **posle objavljivanja javnog poziva za nadmetanje**, pri čemu „ne sme da ograničava konkurenciju“ i „mora da obezbedi da izbor bude izvršen javno i transparentno“. MGSI i Infrastrukture železnice **daju saglasnost** za angažovanje podizvođača. S druge strane, izvođač (kineski konzorcijum), kako se kaže u ugovoru, je odgovoran za eventualno neizvršenje obaveza podizvođača. I dalje je nejasno da li su i na koji način poštovane obaveze o izboru podizvođača, jer javni pozivi i informacije o izboru podizvođača nismo pronašli na sajtovima članica kineskog konzorcijuma, MGSI i Infrastruktura Železnice.

U dokumentima koji su objavljeni na sajtu Vlade, može se videti spisak od 16 angažovanih podizvođača,⁸ ali ne i šta su bili zadaci svake od tih firmi, **niti način na koji su izabrane**. Zbog toga je i dalje aktuelan veći deo zahteva za pristup informacijama koji je Transparentnost Srbija podnela Ministarstvu građevinarstva

4

<https://www.transparentnost.org.rs/images/projekti/javnoprivatnapartnerstvasrbija/Komerc%20ugov%20Novi%20Sad%20-%20Subotica%20-%20drz.gran.%20-%20Kelebija%2028.05.2018%20c%20SRB.DOC>

⁵ <https://www.transparentnost.org.rs/sr/aktivnosti-2/saoptenja/12775-ne-postoji-osnov-za-tajnost-ugovora-o-rekonstrukciji-novosadske-zeleznicke-stanice>

⁶ <https://www.transparentnost.org.rs/index.php/sr/projekti/187-pogled-na-javne-nabavke-i-javno-privatna-partnerstva-u-srbiji>

⁷ https://media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/41%20Projekat_15.03.2024.pdf

⁸ Na primer, ovde:

https://media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/102%20Izve%C5%A1taj%20mese%C4%8Dni_jul%202024.pdf

saobraćaja i infrastrukture⁹, a koji je to Ministarstvo odbilo¹⁰ pozivajući se na navodno ugrožavanje istrage. Tim zahtevom smo tražili kopije ugovora kojima su ugovoreni svi radovi izvedeni na Železničkoj stanici u Novom Sadu, kao i informacije o tome na koji način i prema kojoj proceduri su odabrani podizvođači. Odbijanje ovog zahteva zbog navodnog ugrožavanja krivičnog postupka je naročito neosnovano u situaciji kada se taj postupak, prema do sada objavljenim informacijama¹¹, uopšte ne vodi zbog eventualnog kršenja propisa pri ugovaranju posla, već samo u vezi sa propustima u projektovanju, izvođenju radova i nadzoru.

Objavljivanje svih ovih informacija naročito dobija na značaju u kontekstu podataka koje je još 22. novembra 2024. objavila Nova ekonomija¹² – da su prema predračunu CIP iz 2020. projektovani radovi na staničnoj zgradi vredeli oko tri miliona evra, dok je bivši ministar Vesić izjavio da je za njih plaćeno gotovo 16 miliona evra. Iako predračun možda ne odlikava verno vrednost radova, zbog poskupljenja materijala i rada u međuvremenu ili iz drugih razloga, ovako velika razlika još jednom otvara pitanje na osnovu kojih podataka i analiza su predstavnici Srbije, a u odsustvu nadmetanja, zaključili da kroz ovaj aranžman plaćaju realnu cenu radova.

Transparentnost Srbija poziva Vladu i Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture da objave ugovore, anekse ugovora i sve druge bitne informacije, ne samo o projektu izgradnje železnice, već i svim drugim projektima koji nisu ugovoreni na osnovu Zakona o javnim nabavkama.

⁹ [https://www.transparentnost.org.rs/images/Zahtev_MGSI - Radovi %C5%BDSNS.pdf](https://www.transparentnost.org.rs/images/Zahtev_MGSI_-_Radovi_%C5%BDSNS.pdf)

¹⁰ https://www.transparentnost.org.rs/images/Odovor_Infrastrukture_-_uskra%C4%87ivanje_pristupa_informacijama.pdf

¹¹ <https://novisad.vjt.rs/aktuelnosti/12-12-2024-saopstenje-za-javnost/>

¹² <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/sa-tri-na-16-miliona-evra-zasto-su-poskupeli-radovi-na-zeleznickoj-stanici-novi-sad>

Konferencije

Nema pravih reformi bez transparentnosti i dijaloga

5. decembra 2024.

Nema kvalitetnih reformi u uslovima rastuće polarizacije u društvu i represije vlasti nad neistomišljenicima. Civilno društvo nastoji bar da spreči usvajanje štetnih rešenja. U narativu o evropskim integracijama ekonomske teme marginalizovale su vladavinu prava, a bez nje nema napretka u procesu pristupanja, upozorili su učesnici konferencije na kojoj je u Evropskoj kući u Beogradu predstavljen 23. po redu prEUgovor Alarm izveštaj.

Moderator Bojan Elek je istakao da poslednji izveštaj Evropske komisije iz oktobra 2024. ukazuje na minimalni napredak Srbije. Ta ocena se u velikoj meri poklapa s nalazima izveštaja prEUgovora, u kojem se neke oblasti detaljnije i oštrije razmatraju. Elek je podsetio da je nova Evropska komisija najavila intenziviranje procesa proširenja, ali je teško očekivati ozbiljan pomak bez stvarnih reformi u zemlji.

Prema njegovim rečima, ključne teme današnjeg panela uključuju Reformsku agendu i Plan rasta iz ugla Osnova, s posebnim osvrtom na rad parlamenta, izmene krivičnog zakonodavstva, položaj civilnog društva i borbu protiv korupcije.

Više nema ni rasprave: Eskalacija negativnih praksi u radu parlamenta

Miša Bojović iz Transparentnosti Srbija, ocenila je da uprkos pokušajima da se unapredi rad parlamenta u novom sazivu, do stvarnog napretka nije došlo. Istakla je da nedavna tuča između jeste pokazatelj eskalacije pređašnjeg lošeg stanja i zabrinjavajućih praksi.

„Tako je i budžet za narednu godinu usvojen bez rasprave. Sednica na kojoj se o njemu trebalo raspravljati trajala je svega nešto više od tri sata sa sve pauzama, a na njoj se našlo čak 68 tačaka dnevnog reda,“ objašnjava Bojović. Ona je zaključila da se nastavlja urušavanje funkcije parlamenta koji postaje institucija koja samo potvrđuje odluke Vlade bez rasprave.

Bojović se osvrnula i na povišenu ocenu borbe protiv korupcije u poslednjem izveštaju Evropske komisije. Tu se beleži određeni napredak zbog usvajanja Strategije za borbu protiv korupcije za 2024-2028. Međutim, Komisija se nije bavila sadržajem ove strategije, koja je kako kaže Bojović, kozmetički potez Vlade.

Strategija se ne bavi najvećim problemima, kao što je manjak transparentnosti, zaobilaznje domaćih propisa kada je reč o najvećim infrastrukturnim projektima i pasivno tužilaštvo, dodala je.

Vlast ne trpi kritičko mišljenje ni u institucijama ni na ulici

Urednica Alarm izveštaja Jelena Pejić Nikić, istraživačica Beogradskog centra za bezbednosnu politiku, osvrnula se na položaj civilnog društva. Kako ističe, organizacije civilnog društva nisu zadovoljne načinom na koji ih vlada uključuje u formalne procese, a stvarnost u kojoj funkcionišu daleko je teža.

Prema njenim rečima, i kad Vlada uključi organizacije civilnog društva u formalna tela, potom sama opstruira njihov rad. Tako je Vlada mesecima blokirala rad Saveta za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva time što nije imenovala svoje članove, a vladajuća većina je opstruirala rad Radne grupe za unapređenje izbornih uslova u kojoj su članovi predstavnici tri organizacije. Prilikom izrade Reformske agende civilno društvo nije konsultovano.

Pejić Nikić je upozorila i na medijsko blaćenje organizacija civilnog društva i hapšenje aktivista, te na zabrinjavajuće predloge izmena Krivičnog zakonika koji dovode u pitanje slobodu izražavanja i okupljanja. Ističe da su pojedini domaći aktivisti i predstavnici civilnog društva bili više puta zadržavani na granici bez ikakvog razloga, a saznali smo i da postoji spisak nepodobnih stranih državljana. Štaviše, Srbija pomaže i drugim autoritarnim režimima da se izbore protiv sopstvenih kritičara, dodala je. Ona je upozorila i na opasnosti iz nedavnog Predloga Zakona o posebnom registru agenata stranog uticaja.

Pejić Nikić je govorila i o reformi policije. Ocenila je pozitivnim to što je operativna nezavisnost policije u odnosu na Ministarstvo unutrašnjih poslova jedan od prioriteta Reformske agende, to što je raspisan konkurs za direktora policije nakon skoro tri godine i što je ukinuto nezakonito stanje na čelu Sektora unutrašnje kontrole u MUP-u. Ukazala je da se loše prakse nastavljaju usled nekažnjavanja policijskih službenika za prekomernu upotrebu sile i zlostavljanje u pritvoru, čak i u slučajevima koje javnost budno prati.

Snimak konferencije u celostu dostupan je [OVDE](#).

Zašto su za Srbiju važne preporuke GRECO i šta je od njih ispunjeno

20. decembra 2024.

Od 24 preporuke za sprečavanje korupcije u vrhu izvršne vlasti i policiji, koje je Srbija dobila od GRECO 2022. godine, samo je jedna ispunjena u okviru prvog postavljenog roka. Jedna trećina dodatnog roka od 18 meseci je već protekla, ali ni tokom 2024. nije bilo značajnog napretka, saopštili su predstavnici TS na predstavljanju analize ostvarivanja preporuka GRECO iz petog kruga evaluacije.

Analizu su predstavili prof. Radmila Vasić, članica Upravnog odbora TS, Nemanja Nenadić, programski direktor, Robert Sepi, pravni savetnik TS, a moderator skupa bio je Vukašin Stijović iz Misije OEBS u Srbiji, koja je podržala izradu analize.

Na slab učinak se najviše odrazilo to što ni tokom ove godine nije donet novi Zakon o unutrašnjim poslovima, niti je izmenjen Zakon o sprečavanju korupcije.

Novi Zakon o unutrašnjim poslovima i podzakonski akti trebalo bi, između ostalog, da smanje politički uticaj kod imenovanja direktora i drugih najviših rukovodilaca u policiji, kao i da obezbede da mehanizam za ispitivanje pritužbi na rad policijskih službenika bude dovoljno nezavisan i transparentan.

Najkrupnija posledica propusta da se izmeni Zakon o sprečavanju korupcije ogledaju se u činjenici da veliki broj osoba koje donose važne odluke i odlučuju o veoma vrednim javnim resursima i dalje nema svojstvo javnog funkcionera, pa tako ni obavezu da podnosi izveštaje o imovini i prihodima i da prijavljuje sukob interesa. Pored toga, još uvek nisu propisane obaveze i ograničenja za savetnike i šefove kabineta predsednika i članova vlade.

Dok se za kašnjenja zakonskih izmena izgovori često traže u vanrednim izborima, nema nikakvog opravdanja za to što nisu preduzete ni one mere koje ne zahtevaju nikakav zakonodavni rad, već samo volju.

Usled toga:

- nije uspostavljena praksa da Vlada redovno razmatra izveštaje Saveta za borbu protiv korupcije;
- Vlada i mnoga ministarstva ne objavljuju imena i druge podatke o savetnicima;
- ni ove godine Agencija nije planirala da proverava tačnost i potpunost izveštaja o imovini i prihodima predsednika Republike, kao ni aktuelnih i doskorašnjih članova Vlade;
- još uvek nisu uspostavljene redovne provere integriteta novih i postojećih policijskih službenika.

Za razliku od Zakona o sprečavanju korupcije, gde je novi nacrt pripremljen još u leto 2023, i Zakona o unutrašnjim poslovima, gde je planirano da se novi nacrt pojavi početkom 2025, nije ni započet rad na izmenama važnih propisa koje bi obezbedile:

- da Tužilaštvo za organizovani kriminal bude nadležno za istragu korupcije kod svih nosilaca najviših funkcija u državi;
- da članovi Vlade ne budu zaštićeni imunitetom u slučaju koruptivnih krivičnih dela;
- da se evidentiraju neformalni kontakti lobista i drugih zainteresovanih lica sa predsednikom Republike, članovima Vlade i njihovim savetnicima;

- da građani dobiju pravo na žalbu u slučaju da im Vlada ili predsednik uskrate pristup informacijama od javnog značaja;

Nasuprot deklarisanom nameri vlasti u Srbiji da ispune uslove za pridruživanje EU do kraja 2026 i činjenici da je primena svih preporuka GRECO među ključnim zahtevima EU u oblasti borbe protiv korupcije, u ekspoziciji premijera o tome nije bilo ni reči, dok se u Nacionalnoj strategiji za borbu protiv korupcije planira ispunjavanje tek 35% preporuka GRECO do kraja 2028.

Dodatni razlog za zabrinutost predstavlja to što je dosadašnji pristup u ispunjavanju preporuka bio minimalistički ili što usvojene mere nisu dovoljno promovisane, što umanjuje njihove efekte. Tako je, prema oceni GRECO, zadovoljavajuće ispunjena preporuka br. XXII – da policija uspostavi telo odgovorno za evidentiranje poklona i da vrednost poklona koje mogu da zadrže policijski službenici bude znatno smanjena. S druge strane, propuštena je prilika da se ovaj mehanizam dodatno promoviše, kako bi i građani znali koje poklone smeju da daju policijskim službenicima, i kome mogu da prijave ako znaju da je neki policijski službenik prekršio pravila.

GRECO je zabeležio napredak kroz usvajanje novog Kodeksa policijske etike i sprovođenje obuke o tome, ali se i dalje traži donošenje praktičnih smernica za postupanje kroz primere. Napredak je zabeležen i kroz uspostavljanje evidencija o prijavljivanju dodatnog rada policijskih službenika. Slično kao i kod prijavljivanja poklona, prema oceni Transparentnosti, ova mera neće doneti željene rezultate ukoliko se svede na puko evidentiranje situacija u kojima su savesni policijski službenici poštovali pravila i prijavili poklone ili dodatni rad. Upravo suprotno – fokus bi trebalo da bude na stvaranju veće mogućnosti da se otkriju slučajevi kada su nesavesni policijski službenici svesno uskratili informacije koje bi mogle da dovedu u pitanje njihov integritet.

Ključne preporuke istraživanja su sledeće:

1. Akcioni plan za prvu godinu primene nacionalne antikorupcijske strategije bi trebalo proširiti, tako da sadrži rešenja za sve Preporuke iz Petog kruga evaluacije GRECO, bilo na način da se preporuke u celosti ispune ili da se započnu pripreme za to, tamo gde je neophodan duži rok (izmene Ustava).
2. Bez odlaganja treba započeti izradu Akcionog plana i za period 2026-2028, koji se može dopuniti krajem 2025, na osnovu podataka o primeni prvog Akcionog plana
3. Ciljevi koji se odnose na ostvarivanje GRECO preporuka treba da budu postavljeni u Strategiji tako da Srbija u potpunosti ispuni svoje obaveze, pa je u tom smislu neophodno da Vlada usvoji izmene ovog dokumenta.
4. Narodna skupština, koja nije bila uključena u izradu Strategiju za borbu protiv korupcije, treba da razmotri na koji način bi mogla da doprinese njenoj primeni, i da uvede redovnu praksu razmatranja izveštaja o sprovođenju Strategije i Akcionog plana u vidu javnog slušanja, jednom godišnje.
5. Nacrt Zakona o sprečavanju korupcije treba da bude značajno dopunjen, nakon čega o njemu trebalo da bude organizovana nova javna rasprava.

6. Bez odlaganja treba da bude otvoren proces izmena i dopuna Zakona o lobiranju (Ministarstvo pravde) i Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave) u vezi sa svim pitanjima koja su se pokazala kao sporna.
7. Agencija za sprečavanje korupcije, predsednik Republike, Vlada, ministarstva i Narodna skupština treba da promene praksu svog rada, ne čekajući na izmene propisa, između ostalog i u sledećem:
 - a. Redovno razmatranje izveštaja Saveta za borbu protiv korupcije i imenovanje nedostajućih članova na osnovu predloga samog Saveta.
 - b. Objavljivanje informacija o kontaktima sa lobistima (lica obuhvaćena aktuelnim Zakonom), ali i drugim zainteresovanim stranama.
 - c. Objavljivanje informacija o angažovanim savetnicima i drugim licima koja pružaju savetodavne usluge.
 - d. Izrada analiza o koruptivnim rizicima u propisima, bez obzira na to da li su ministarstva zatražila mišljenje o nacrtu zakona i objavljivanje informacija o postupanju po tim analizama (Agencija).
 - e. Redovno postupanje po zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja (Vlada, Predsednik).
 - f. Uključivanje na dnevni red samo onih predloga zakona kod kojih je prethodno sproveden postupak javnih konsultacija / javne rasprave i čije obrazloženje sadrži potpune informacije o uticaju na pripremu tih propisa (Narodna skupština).
 - g. Uključivanje članova Vlade iz 2024, 2022, 2020. i 2016, kao i predsednika Republike i njegovih savetnika u plan kontrole izveštaja o imovini i prihodima za 2025. (Agencija)
8. Ministarstvo unutrašnjih poslova bi trebalo da objavi i promoviše akte koje je usvojilo na osnovu preporuka GRECO.
9. Ministarstvo unutrašnjih poslova bi trebalo da planira širi krug aktivnosti u vezi sa realizacijom preporuka GRECO, naročito kada je reč o praćenju poštovanja Kodeksa i pojedinih propisanih pravila (primanje poklona i dodatni rad policijskih službenika).
10. Ministarstvo unutrašnjih poslova treba da po okončanju konkursa za izbor direktora policije objavi informacije na osnovu kojih će javnost moći da stekne uvid o tome da li je predložen najbolji među prijavljenim kandidatima, a Vlada potom bez odlaganja treba da postavi direktora.

Pogledajte snimak konferencije [na Youtube kanalu TS](#).

Inicijative i analize

Predlozi za rešavanje problema oglašavanja javnog sektora

6. decembra 2024.

Transparentnost Srbija je dostavila Ministarstvu informisanja i telekomunikacija ažuriranu analizu problema oglašavanja javnog sektora i drugih vidova ugovora između javnog sektora i izdavača medija (donacije, sponzorstva, poslovno-tehnička saradnja), kao i konkretne predloge mogućih rešenja, kroz dopune Zakona o javnom informisanju i medijima. Iako su problemi u ovim oblastima prepoznati u aktuelnoj i ranijim medijskim strategijama, do sada nije bilo volje da se oni reše. To za posledicu ima rasipanje javnih resursa i kupovinu uticaja u medijima radi raznih vidova promocije nosilaca političke vlasti.

Neposredan povod za dostavljanje ovih predloga je informacija prema kojoj je u okviru Ministarstva formirana radna grupa koja priprema izmene i dopune Zakona o javnom informisanju i medijima.

Propuštene su brojne prilike da se ovi problemi reše kroz izmene Zakona o javnim nabavkama ili Zakona o oglašavanju. Zakon o javnom informisanju i medijima iz 2023. je doneo neke pozitivne promene, utoliko što predviđa transparentnost davanja javnog sektora prema medijima kroz razne vidove finansiranja (projektno finansiranje, nabavke medijskih usluga). Takođe, taj zakon je doneo pravila koja utiču na to da projektno finansiranje u većoj meri bude usmereno za projekte koji se realizuju kroz medije koji poštuju profesionalne i etičke standarde. Međutim, prema brojnim pokazateljima, to je dovelo do značajnog smanjenja vrednosti projektnog finansiranja, uz istovremeni porast budžetskih transfera kroz nabavke medijskih usluga, gde poštovanje profesionalnih i etičkih standarda trenutno nije jedan od kriterijuma.

Predlozi koje je Transparentnost Srbija dostavila predviđaju, između ostalog:

- Zabrane da se u formi medijskog sadržaja predstavljaju organ javne vlasti i funkcioner na način koji dovodi javnost u zabludu u pogledu pridore ovih sadržaja;
- Uvođenje obaveze objavljivanja informacija o javnom oglašavanju na internet stranicama organa vlasti;
- Obavezu primene pravila javnih nabavki i kada je vrednost usluge oglašavanja ispod pragova koji su propisani tim zakonom;

- Obavezu da se utvrde kriterijumi na osnovu kojih će biti odabran pružalac usluge, odnosno medij, tako da željena informacija dođe do primalaca kojima je namenjena, uz racionalno korišćenje javnih resursa;
- Obavezu primene kriterijuma privrženosti profesionalnim i medijskim standardima, koji bi se utvrđivao na isti način kao kod projektnog sufinansiranja;
- Zabranu da se oglašavanje organa vlasti ugovara ili realizuje u doba predizborne kampanje, osim kada postoji obaveza objavljivanja takvih oglasa, čime bi se sprečilo vođenje promotivnih kampanja o trošku građana, koje imaju za cilj promociju funkcionera i stranaka na vlasti;
- Obavezu entiteta javnog sektora koji posluju na tržištu da utvrde objektivne i nediskriminatorne kriterijume za odabir medija putem kojih će se oglašavati;
- Uvođenje obaveze za utvrđivanje kriterijuma i sprovođenje otvorenog postupka pre dodele donacije izdavaču medija, ukoliko je organu vlasti uopšte dozvoljeno na osnovu drugih propisa da vrši takva davanja;
- Obavezu primene pravila o nabavci usluga oglašavanja pre zaključivanja ugovora o sponzorstvu;
- Obavezu da se proveri da li se kroz ugovor o poslovno-tehničkoj saradnji izigravaju pravila propisana Zakonom.

Pogledajte ceo [predlog](#).

Mediji

Sa tri na 16 miliona evra: Zašto su poskupeli radovi na Železničkoj stanici Novi Sad?

Javniservis.net, Jelena L. Petković, 25. decembra 2024.

“I logično je da ćemo mi (Srpska napredna stranka) imati presudan uticaj i tako će biti dok je sveta i veka. Jednog dana kada vi na izborima osvojite vlast, opet ćete vi imati presudan uticaj na izbor članova Saveta REM-a i na rad Saveta REM-a”, poručio je Dušan Marić, poslanik SNS-a tokom konačno održane sednice skupštinskog Odbora za kulturu i informisanje sa dnevnim redom razmatranja kandidata za sastav Saveta Regulatornog tela za elektronske medije, prenosi Javniservis.net.

Bagatelisanje nezavisnošću regulatornog tela, jedne od dve najznačajnije tačke prošle godine usvojenih medijskih zakona, a glavne ose osvrta svih međunarodnih organizacija kada govore o slobodi informisanja i pristupu građana informacijama od javnog značaja u Srbiji, bilo je samo deo atmosfere sat i po vremena rasprave uvredama, napada poslanika vladave stranke na opoziciju i studentske proteste.

Zbog uvreda časti Ivana Rokvić poslanica Narodnog pokreta Srbije, najavila je i podnošenje tužbi protiv Nebojše Bakareca, poslanika Srpske napredne stranke.

Odbor nije sazvan da bi bilo suštinske reči o poštovanju Zakona o elektronskim medijima, ali je demaskirao nameru većine koja se o primeni pita.

Javnost je svedočila žalosnoj i nemilosrdnoj zloupotrebi prava, maglovitim objašnjenjima ko bi trebalo da odlučuje o očiglednom kršenju zakona, a sve pod lukavim manevrom gesla – “u demokratskom društvu svako ima pravo da se kandiduje”, kako je između ostalih rekla i poslanica SNS-a Nataša Jovanović.

Među 115 predlagača našli su se i oni koji to ne mogu biti, a među 36 predloženih i oni koji ne ispunjavaju osnovne kriterijume ili su u sukobu interesa, pa i zaposleni u REM-u.

Pa šta – ako zakon propisuje neke kriterijume – bahato i nedvosmisleno poručeno je ishodom preglasavanja u Odboru za kulturu i informisanje.

Izbor Saveta REM-a: Zakonske rupe za gušenje medijskih sloboda

25. Decembar 2024.

“I logično je da ćemo mi (Srpska napredna stranka) imati presudan uticaj i tako će biti dok je sveta i veka. Jednog dana kada vi na izborima osvojite vlast, opet ćete vi imati presudan uticaj na izbor članova Saveta REM-a i na rad Saveta REM-a”, poručio je Dušan Marić, poslanik SNS-a tokom konačno održane sednice skupštinskog Odbora za kulturu i informisanje sa dnevnim redom razmatranja kandidata za sastav Saveta Regulatornog tela za elektronske medije.

Autorica: Jelena L. Petković

NAJČITANDE

1. Koštelji koji su ostali bez dece, ostali su i bez prava na završnu veš
2. Izbor Saveta REM-a: Zakonske rupe za gušenje medijskih sloboda
3. Neutralska Erna Kobiljici iz poslednje izdaje VII-3 (FOTO)
4. Leksikon Mire Anđelišević (FOTO GALERIJA)
5. Adriana Đukić – anđeo i na zemlji i na nebu (FOTO GALERIJA/VIDEO)

A ima li pogrešnije poruke, a naročito mladim akademcima koji danima blokiraju fakultete?

“Sednica Odbora, kojoj su radikalski ton sve vreme davali Nebojša Bakarec i Nataša Jovanović, na kojoj nije bilo nikakva argumentovna rasprava o REM-u, već je poslužila kao platforma za obračun sa Đilasom i studentskim protestima, pokazala je da vladajuća većina nema nikakvu nameru da napravi nezavisno, profesionalno, stručno telo, koje je izuzetno važno za regulisanje javnog medijskog prostora kojim dominiraju nasilje i propaganda”, ocenjuje za “Javni servis” Perica Gunjić, glavni i odgovorni urednik “Cenzolovke”, sajta o slobodi medija.

Osvrćući se na ono što je javnost imala da vidi prošlog petka, Gunjić dodaje:

“Većina u Odboru nije oklevala da među kandidate i predlagače kandidata nezakonito progura organizacije koje jedva da postoje i koje ne ispunjavaju osnovne uslove konkursa, zato što su one i stvorene samo da u ovakvim situacijama predlože kandidate koje naprednjaci žele da instaliraju u REM kako bi štitili njihove interese i interese medijskih tajkuna koje kontrolišu. Dušan Marić iz SNS-a je otvoreno rekao da će oni izglasati koga žele i da će kontrolisati rad Saveta REM-a”.

Zloupotreba zakona

Nemanja Nenadić, programski direktor organizacije Transparentnost Srbija, za “Javni servis” podseća da izbor novih članova Saveta REM nije započet po Zakonu o elektronskim medijima:

“Predsednica skupštinskog Odbora za kulturu i informisanje, Nevena Đurić, je svesno prekršila rok za raspisivanje javnog poziva predlagačima i time izazvala blokadu rada REM-a, jer je to telo tako ustrojeno da sve odluke donosi Savet”. Pojašnjava da, između ostalog, Savet REM-a odlučuje i o očiglednim stvarima – da li je na TV stanicama emitovano više reklama nego što je dopušteno i da li zbog toga treba pokrenuti prekršajne postupke.

“Da nije u pitanju slučajan propust već namera da se odredbe izmenjenog Zakona ne primene, svedoči to što je više puta upozorena na propuštanje i moguće posledice. Između ostalih, i Transparentnost Srbija joj se obraćala tim povodom, a da ne govorimo o medijskim udruženjima. Video sam da je grupa organizacija protiv nje zbog toga podnela krivičnu prijavu, i krivična odgovornost bi bila sasvim primerena u ovom slučaju, jer narodni poslanici uživaju imunitet u vezi sa glasanjem i mišljenjem, ali taj imunitet ne pokriva situacije kada predsednica odbora ili, na primer, predsednica Skupštine, namerno krše procedure”, ističe Nenadić.

Imamo situaciju, ukazuje Nemanja Nenadić, da je skupštinski Odbor glasanjem utvrdio listu kandidata, “oglušujući se o vrlo argumentovane sumnje da neki od kandidata ne ispunjavaju zakonske uslove”. “U Zakonu se ovo pitanje ne razrađuje, odnosno, ne precizira se na koji način Odbor “utvrđuje ispunjenost uslova”, a u praksi smo videli da je Odbor to činio većinom glasova. Tako dolazimo u realnu opasnost da u Savet REM budu izabrane neke osobe koje su predložile organizacije koje to nisu imale pravo da učine, ili koji i sami ne ispunjavaju uslove. Zakon ne daje jasan odgovor na pitanje o mogućnosti pravne zaštite ako se to dogodi, iako je očigledno da bi na taj način bio povređen ne samo javni interes, već i interes kandidata koji ne budu izabrani, a ispunjavali su uslove. Pri svemu tome, dokumentacija još uvek nije dostupna javnosti”, govori Nenadić.

Isisavanje smisla

Po jedan član Saveta REM-a bira se iz redova devet predlagača iz devet važnih društvenih sfera: od elektronskih medija, preko novinarskih udruženja, univerziteta, crkvi i verskih zajednica, nacionalnih manjina, filmskih, scenskih i dramskih umetnika...

Na sednici Odbora za kulturu i informisanje svedočili smo poplavi “paralelnih predlagača”.

Nasuprot Nezavisnom udruženju novinara Srbije, duge tradicije i brojnog članstva, kao predlagači iz redova udruženja novinara, našli su se i neki potpuno nepoznati i javnosti i internetu, poput Ujedinjenih televizijskih eksperata.

NUNS je predložio Snježanu Milivojević, profesorku javnog mjenja i medijskih studija i Milevu Mališić, uglednu dugogodišnju novinarku.

A TV eksperti su zajedno sa jedva aktivnim Strukovnom asocijacijom novinara Srbije, (poslednje saopštenje na sajtu objavljeno je 2022, a poslednja vest 2023.), Profesionalnim udruženjem novinara Srbije (na sajtu ove godine objavili su manje od 10 vesti) i nešto produktivnijim – Društvom novinara Vojvodine, predložili – Dejana Vuka Stankovića i Petra Kočića.

“Na “gongo” udruženja ukazujemo godinama, ali za neka sad prvi put čujem. Manir poslednje decenije je stvaranje paralelne struktura svega i svačega kako bi se ispunjavale forme, a zaobišla suština onoga što bi trebalo popraviti u ovom društvu”, kaže za “Javni servis”, Tamara Filipović-Stevanović, generalna sekretarka Nezavisnog udruženja novinara Srbije

Dokaz da ta udruženja imaju više od 300 članova, što je, između ostalog, neophodno da bi bile predlagač, je izjava ovlašćenog lica udruženja pod punom krivičnom i materijalnom odgovornošću.

“I nama je rečeno da se odbor time neće baviti, odnosno neće proveravati istinitost tih informacija”, ističe Filipović -Stevanović, najavljujući da će NUNS to svakako učiniti, a potom i “razmotriti dalje pravne korake”.

Nazivajući ih fantomskim organizacijama, koje “inače služe za isisavanje novca građana u stranačke svrhe, a u ovom slučaju to su organizacije za isisavanje smisla”, poslanik Demokratske stranke Zoran Lutovac povukao je da “treba da imamo ljude koji rade u skladu sa Ustavom i zakonima”.

Na ovakve argumentacije, poslanik SNS-a Nebojša Bakarec, odgovorio je vređanjem Lutovca, ali i šovinističkim napadom na predloženog kandidata Željka Hubača nazivajući ga “poznatim po antisrpstvu i mržnji prema sopstvenom narodu” i nastavljajući sa sličnim uvredama na račun drugog – Rodoljuba Šabića – nazivajući ga “još gorim primerom”.

Poslanik Zeleno-levog fronta Radomir Lazović predočio je da su kompozitoru i pevačicu Leontinu Pat i muzičara, producenta i muzičkog urednika Aleksandra Petrovića predložile i dve organizacije koje u svom članstvu nemaju umetnike (što je zahtev po osnovu zakona)– Međunarodni muzički centar Maestro i Udruženje nastavnika muzičke kulture, jer se “jedna bavi unapređenjem nastave, a druga produkcijom i promocijom kulturne baštine”. Njegov zahtev da se obrišu kao predlagači, Odbor je odbacio.

Pogrešno ime i prezime

Paralelno sa Poverenicom za zaštitu ravnopravnosti, koja je predložila Sašu Mirkovića i Gordanu Predić, Zaštitnik građana i Poverenik za informacije od javnog značaja predložili su Stevicu Smederevca i Žarka Ristića.

Malo je reći da je bizarna činjenica da je uz Ristićevu kandidaturu priložena dokumentacija imena Žarka, ali prezimena Simović, koji u REM/RRA radi od 2005. godine što bi trebalo da dovodi u pitanje validnost njegove kandidature. Ako dve važne institucije Zaštitnik građana i Poverenik za informacije od javnog značaja ne mogu da “ubodu” ime kandidata kojeg predlažu – šta to govori o opštoj kredibilitnosti ova dva navodno nezavisna tela?

Kandidatkinja Srpske pravoslavne crkve, Rimokatoličke crkve, Islamske zajednice Srbije i Jevrejske verske zajednice – Sanja Anđelković je 2. oktobra 2024. upisana u Registar REM kao glavni i odgovorni urednik i ovlašćeno lice za zastupanje TV Hram. To je nesporni konflikt interesa u skladu sa članom 15. Zakona o elektronskim medijima.

Radomir Lazović je ukazao na ove primere, ali i na zajedničku kandidaturu Milorada Milinkovića i Milanke Gvoić koje je predložila grupacija organizacija koja se bavi zaštitom dece.

Milinković i Gvoić imaju konflikt interesa po osnovi angažmana. Milorad Milinković radi za produkciju kuću Adrenalin koja emituje program u udarnom terminu na RTS 1, dok je Milanka Gvoić vlasnica firme kojoj je glavna delatnost – 5911 – Proizvodnja kinematografskih dela, audio-vizuelnih proizvoda i televizijskog programa.

Kandidat mađarskog nacionalnih saveta Ištvan Bodžoni je u Registru medijskih usluga REM-a upisan kao ovlašćeno lice za zastupanje Panon radija iz Subotice i glavni i odgovorni urednik i ovlašćeno lice za zastupanje Radio Regije iz Bačke Topole, što je opet – nesporan konflikt interesa.

“Pomenuti propust sa formalnim kandidovanjem osobe čiji identitet apsolutno ne odgovara priloženoj dokumentaciji je naročito zabrinjavajući jer je potpisan od strane Zaštitnika građana i Poverenika za dostupnost informacijama od javnog značaja. Ako se to desi, zašto bi nas začudio tolerisanje očitog konflikta interesa u slučaju pojedinih kandidata čije kandidature moraju biti izopštene iz predstojećeg procesa usaglašavanja predlagača. Njihove kandidature i potencijalni izbor u Savet REM predstavljaće ugrađenu sistemsku grešku koja će konstantno podrivati legitimitet budućeg saziva Saveta REM”, kaže za “Javni servis” Saša Mirković, medijski konsultant, ali i kandidat Poverenice za zaštitu ravnopravnosti u ovim procesu.

Među predlagačima iz redova univerziteta, pred poslanike je došao i predlog Megatrenda koji je za Savet REM-a predložio Aleksandra Gajovića (od 2017 do 2020), bivšeg državnog sekretara za informisanje Ministarstva za kulturu i informisanje, tokom čijeg mandata su ostavku tražila gotovo sva relevantna novinarska udruženja. Gajovića je početkom ove godine, Udruženje književnika Srbije predlagalo i za člana Upravog odobra RTS-a. Poslanici iz redova opozicije uzalud su upitali – da li Megatrend ima licencu, pa može li uopšte biti predlagač?

Predlog je, ipak usvojen – većinom.

Među univerzitetima, Univerzitet umetnosti je predložio Ivana Medenicu i Vanju Šibalić, Univerzitet Edukons – Dragana Guzijana i Milorada Vukašinića, člana REM-a od 2021. godine.

Singidunum i univerziteti u Novom Sadu i Prištini – Vukašinića i Zorana Jevtovića, predavača na katedri za novinarstvo i komunikologiju Filozofskog fakulteta u Nišu, ali i glavnog i odgovornog urednika časopisa Srpske napredne stranke – Napredak.

“Kandidati su ljudi koji na svakom koraku slave vlast, čak i oni koji su komponovali pesme u slavu Vučića i urednici glasila SNS, oni koje je Vučić odlikovao, oni koji su devedesetih slavili Miloševića. Bukvalno ne nalaze nijednog stručnjaka koji pokazuje bar privid neke objektivnosti. Sa takvim ekspertima nam padaju nadstrešnice na glavu, sa ovakvim će čitav medijski sistem da se sruši na javnost Srbije i da nastavi sa njihovim trovanjem”, ističe Perica Gunjić.

Mrcvarenje medijskih sloboda

Mukotrpan proces usvajanja Medijske strategije počeo je još 2017. godine. Do usvajanja samo Zakona o elektronskom medijima, prošlo je pet i po godina. Održano je više od 100 sastanaka.

Tokom donošenja zakona vlast se opirala zahtevima medijskih udruženja i nevladinih organizacija nezadovoljnih radom REM-a i razne metode su korišćene.

Na primer, u Zakonu o elektronskim medijima se nalazio član 68, koje se odnosio na zaštitu maloletnika i ljudskog dostojanstva, a u vezi sa emitovanjem rijaliti programa.

TV Pink se žalio. I onda je tokom noćne sednice, bez ikakve transparentnosti, tadašnji skupštinski Odbor za kulturu i informisanje, kojim je predsedavao Nebojša Bakarec, poslanik SNS-a, iza leđa medijske zajednice koja je izradila zakon – član obrisao.

Koalicija za slobodu medija pokušala je da u zakon uvede odredbu koja omogućava sudsku i građansku kontrolu postupanja Regulatornog organa za elektronske medije (REM) po pritužbama građana i organizacija.

Predlog nije ni uzet u razmatranje.

Frekvencije paralelne stvarnosti

Poslednji put REM je 2022. godine dodelio četiri nacionalne frekvencije na osam godina. Dozvole su dodeljene isključivo medijima koji podržavaju politiku Vlade Srbije, a koji su i ranije imali ove frekvencije.

Neke od tih televizija emituju rijaliti programe koje obiluju nasiljem. Na nekima su stalni gosti osuđeni za ratne zločine, koji u svojim “izlaganjima” relativizuju prošlost i neprestano napadaju demokratske vrednosti.

Generalna sekretarka NUNS-a Tamara Filipović Stevanović ukazala je da se putem televizije informiše više od 60 odsto građana Srbije, te da emiteri sa nacionalnim pokrivanjem imaju veliki uticaj na formiranje javnog mnjenja.

Građani Srbije godinama traže ukidanje rijaliti programa koji promovišu nasilje, upirući prst pre svega u TV PINK. Inicijativa „U ime kulture“, 2019. godine, uputila je Skupštini Srbije zahtev sa 113.459 potpisa kojima traži da se ograniče ovakvi problematični rijaliti programi.

Uprava REM-a je 2020. godine, upravo zbog pritiska javnosti, izradila pravilnik kojim bi se moglo ograničiti trajanje rijaliti programa. Savet REM-a je glasao protiv.

Nakon dva masovna ubistva, u maju 2023 godine, kada je ubijeno 19 osoba, većinom dece, usledili su masovni protesti širom zemlje- “Srbija protiv nasilja”. Jedan od glavnih zahteva građana bio je zabrana rijaliti programa koji promovišu nasilje.

“Ako Savet REM-a radi kako treba, građani će dobijati informacije od javnog značaja i informisano će odličivati. Ako ne radi, kao što do sada nije, živeće u paralelnoj stvarnosti, biće izloženi dezinformacijama i donositi odluke na osnovu laži kojima su izloženi. Na primer, neće vakcinisati dete, pa će dete dobiti male boginje. Deca ce biti izložena nasilnom sadržaju, pa će onda i oni razvijati takve obrasce ponašanja. Verujem da građani shvataju koliko je REM važan i da su ga zato i prepoznali kao jasnog od krivca za tragedije koje su nas zadesile pa su i tražili smenu Saveta REMa na protestima”, ističe Tamara Filipović-Stevanović.

Forma, bez suštine

Nakon što su svi predlozi iz redova opozicije odbačeni, odbor Skupštine Srbije za kulturu i informisanje prošlog petka je utvrdio listu kandidata koji ispunjavaju uslove za članove Saveta Regulatornog tela za elektronske medije (REM).

Prema odluci tog tela, uslove za članove Saveta REM-a ispunjavaju Saša Mirković, Gordana Predić, Stevica Smederevac, Milorad Vukašinović, Zoran Jevtović, Dragan Guzijan, Aleksandar Gajović, Ivan Medenica, Vanja Šibalić, Tanja Vojvodić Mitrović, Jovana Vitez, Miloš Rajković, Dejan Vuk Stanković, Petar Kočić, Snježana Milivojević, Mileva Malešić, Ištvan Bodžoni, Muhedin Fijuljanin, Sanja Anđelković, Snežana Miljković, Mevlud Dudić, Misala Pramenković.

Odlučeno je da uslove ne ispunjavaju, odnosno da moraju da dopune dokumentaciju: Milanka Gvoić, Rodoljub Šabić, Ivan Lalić, Željko Hubač, Vladan Škorić, Ljuan Koka, Dušan Aleksić, Aleksandra Krstić, dok je slučaj kandidata Žarka Simovića proglašen tehničkom greškom koju bi trebalo ispraviti.

Sednica na kojoj će se odlučivati i ovim kandidatima se očekuje na samom kraju ove godine.

Izmena Saveta REM-a deo je i Reformske agende, strateškog dokumenta Vlade Srbije usklađivanja sa evropskim standardima, ali i dva puta stavljena preporukama ODHIR-a, misije OEBS-a za posmatranje izbora.

Nemanja Nenadić, pojašnjava da se preporuke ODIHR ne bave direktno izborom članova Saveta REM, već radom tog tela. U više navrata je traženo da REM postupa nezavisno.

Na primer, posle junskih lokalnih izbora preporuka je glasila: „Nezavisnost i efikasnost Regulatornog tela za elektronske medije treba dodatno unaprediti, uz jasno definisane njegove nadležnosti tokom predizbornih kampanja. Trebalo bi uložiti napore kako bi se poboljšalo poštovanje zakonskih rokova, efikasno rešavale žalbe, obezbedilo efikasno praćenje medijskog sadržaja i očuvala transparentnost u radu ovog tela.“

“Ko će biti članovi Saveta REM je za realizaciju preporuka ODIHR bitno ne iz formalnih razloga, već suštinskih. Naime, očigledno je da REM nije ispunio svoje obaveze u praćenju izborne kampanje kako treba i blagovremeno, i da je razlog za to upravo to što Savet REM nije želeo da one budu ispunjene, a ne zato što stručna služba ovog tela nije obavila svoj deo posla. Takođe, mnoga pitanja nisu adekvatno rešena ni u pravilniku kojim je REM precizirao dužnosti, zabrane i ograničenja za pružaoce medijskih usluga tokom kampanje”, ističe Nenadić.

U tom svetlu, podvlači naš sagovornik – “drastično kršenje teškom mukom usvojenog Zakona o elektronskim medijima, vrlo je dobar pokazatelj šta možemo da očekujemo u slučaju da pravila u bilo kojoj oblasti koja je bitna za izbore budu usvojena – na prvom sledećem koraku, gde stvari budu zavisile od vlasti, ona mogu biti drastično i nekažnjeno prekršena”.

“Na prvi pogled nije jasno zašto vlast to radi na ovako bahat način. Naime, vladajuća većina, čak i da su u potpunosti poštovali proceduru izbora novih članova REM imala bi mogućnost da u Savet ovog tela izabere većinom osobe na čiju “saradljivost” može da računa i da nastavi da u REM-u ima zaštitnika svojih, a ne javnog interesa. Istina, ukoliko u Savet bude izabrano i nekoliko od vlasti nezavisnih kandidata, to bi omogućilo makar neki vid javne kontrole dešavanja i procesa odlučivanja u REM”, kaže Nemanja Nenadić.

To je, dodaje Nenadić, “već obrazac ponašanja gde politička trgovina ima primat nad svim drugim stvarima i gde je sve podobno za tu trgovinu, uključujući i elementarno poštovanje zakona”.

“Tako naše vlasti „tvrde pazar“ u pregovorima sa EU, međunarodnim organizacijama a ponekad i domaćim akterima. Logika je jednostavna – ako ne budu ispunjavali čak ni ono što su se obavezali u raznim strategijama (npr. medijskoj) ili zakonima, onda će se od njih tražiti da ispune te bazične stvari na koje su se već obavezali, a možda istruguju i da se neka obaveza skine. Na taj način, predstavnici vlasti čuvaju svoje partijske ili privatne interese koji su na uštrb javnih, a šteta se multiplikuje – u situaciji kada je izgubljeno poverenje, znatno teže je postići bilo kakav dogovor oko nekog novog pitanja”, zaključuje Nenadić.

Šamar

“Oni samo žele da pokažu međunarodnoj zajednici da su promenili sastav Saveta REM-a, nadajući se da će oni birokratski klimnuti glavom i zabeležiti da je jedan uslov ispunjen, ne ulazeći u to što će novi sastav REM-a biti isti ili možda i gori nego ovaj prethodni, u šta je do juče bilo teško poverovati”, smatra Perica Gunjić:

“Nikakve suštinske promene niti preporuke ODHIR-a, OEBS-a i ostalih međunarodnih organizacija neće biti ispunjene. Mislim da sada ne postoji šansa ni da se u poslednjem trenutku, kao što je to uradio OEBS kada su menjani medijski zakoni, izvrši pritisak na vlast. I pored toga što ima nekoliko izuzetno kvalitetnih kandidata koje predlažu ugledna udruženja i organizacije, koje mogu garantovati njihovu stručnost, ne vidim da postoji mogućnost da, sve da neko od njih pod pritiskom međunarodne zajednice prođe, oni mogu da imaju većinu u Savetu REM-a”, dodaje glavni i odgovorni urednik “Cenzolovke”.

Saša Mirković se nada da će do sredine januara ključni akteri političkog života u Srbiji pokazati političku volju koja ide u prilog poštovanju zakona.

Za Tamaru Filipović-Stevanović sednica Odbora prošlog petka je bila još jedno svedočanstvo “nivoa razumevanja teme REM-a od poslanica i poslanika većine”, što joj, kako kaže, “govori da će se pri konačnom izboru za članice i članove Saveta REM-a oni voditi time koga će moći od tih ljudi lakše da kontrolišu.”

I pored sve skepse, kredibilne novinarske organizacije, u ovaj proces izrade medijskih zakona 2020. godine i izbor Saveta REM-a – ušle konstruktivno. U petak, sednica skupštinskog Odbora za kulturu i informisanje im je udarila šamar.

Čitava poenta REM-a je da bude nezavisno telo, kojim upravljaju profesionalci, nezavisno od političkog uticaja. Kakvu li je tek sumornu poruku sednica i odluka Odbora za kulturu i informisanje poslala građanima?